

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонов А., Медков В. Социология семьи. Москва : МГУ, 1996. 304 с.
2. Бурова С. Социология брака и семьи: история, теоретические основы, персоналии : монография. Минск : Право и экономика, 2010. 444 с.
3. Гуд У. Развитие теории семьи. Социология сегодня. Проблемы и перспективы. Москва : Прогресс, 1965. С. 194–217.
4. Димитрова Л. Філософія історії: від Полібія до Л. Гумільова : монографія. Київ : ІЗМН, 1997. 200 с.
5. Інтерв'ю для газети «Полісся» від 11 січня 2018 р. із протоієреєм Сергієм Михалюком. URL: <http://kam-blag.church.ua/.../simya-ce-malenkij-raj-na-zemli-inter>.
6. Енгельс Ф. Походження сім'ї, приватної власності та держави. Твори / К. Маркс, Ф. Енгельс. Т. 21. Київ : Вид-во політичної літератури України, 1964. С. 23–171.
7. Сімейний кодекс України : науково-практичний коментар / за ред. І. Жилінкової. Харків : Ксилон, 2008. 855 с.
8. Тімуш І. Визначення сім'ї у юридичній науці. *Юридичний вісник*. Повітряне і космічне право. 2018. № 2. С. 109–115.
9. Цыганенко Г. Этимологический словарь русского языка. Киев, 1989. 489 с.
10. Щепанський Я. Элементарные понятия социологии. Перевод с польского. Москва : Прогресс, 1969. 380 с.
11. Шевченко Я. Сім'я і сімейні правовідносини в Сімейному кодексі України. Наукові засади та практика застосування нового Сімейного кодексу України : матеріали круглого столу, 25 травня 2006 р., м. Київ. Київ, 2006. С. 7–10.

УДК 347.615.2

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СПЛАТИ АЛІМЕНТІВ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ SOME ASPECTS OF PAYMENT OF CHILD MAINTENANCE IN UKRAINE AND ABROAD

**Колеснікова М.В., к.ю.н., старший викладач кафедри
адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки**

*Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету*

**Биряк Л.П., студентка I курсу магістратури
Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету**

Стаття присвячена дослідженню розміру аліментів на дитину і відповідальності за їх несплату в Україні та за кордоном шляхом їх порівняння. Розглянуто досвід американських і європейських країн у сфері стягнення виплат на утримання дитини та впровадження такого досвіду в законодавство України. Наведено поняття аліментів, їх мінімального гарантованого розміру, відповідальності за їх несплату за кордоном та в Україні. У висновках запропоновано заходи вдосконалення національного законодавства України шляхом запозичення міжнародного досвіду провідних країн світу.

Ключові слова: аліменти, зобов'язання з утримання, дитина, батьки, несплата аліментів, мінімальний розмір аліментів, відповідальність за несплату аліментів.

Статья посвящена исследованию размера алиментов на ребенка и ответственности за их неуплату в Украине и за рубежом путем их сравнения. Рассмотрен опыт американских и европейских стран в сфере взыскания выплат на содержание ребенка и внедрение такого опыта в законодательство Украины. Приведены понятия алиментов, их минимального гарантированного размера, ответственности за их невыплату за рубежом и в Украине. В выводах предложены возможности улучшения национального законодательства Украины путем заимствования международного опыта ведущих стран мира.

Ключевые слова: алименты, обязательства по содержанию, ребенок, родители, неуплата алиментов, минимальный размер алиментов, ответственность за неуплату алиментов.

The article analyses topical theoretical and methodological issue of civil and family law according to the child support payments and responsibility for their non-supporting in Ukraine and abroad. The article deals with experience of American's and Europe's countries of child maintenance (alimony), their size and responsibility for their non-supporting and the implementation of this experience in the Ukrainian legislation. It is devoted to research non-payment of child support and prospects for solving this problem of the child's right for deserving standard of living.

The article deals with the problematic issues obligation to perform parents of dependent children. The article presents the concept of child maintenance (alimony), their minimum guaranteed size, responsibility for responsibility for their non-supporting abroad and in Ukraine. Analyzed the evasion of payment of alimony. Dialed importance of maintenance for normal development. The main provisions of the national legislation concerning the obligation of parents to retain their children are determined. Special attention is paid to the issues of liability for breach of this contract.

The purpose of the article is to know the features, analysis of problems and recommendations for their avoidance when non-payment of for child retention. The main tasks of study is comparison of Ukrainian and international legislation, implementing foreign experience in the national legislation.

According to the analysis performed, the authors of the article recommend a few ways how to improve national Ukraine legislation by implementing foreign experience in it.

Key words: alimony (child maintenance), maintenance obligation, child, parents, non-support, minimum alimony, parent's responsibility for non-supporting alimony.

Нормами моралі та відповідними нормами чинного законодавства передбачено, що одним із найголовніших обов'язків батьків є те, що вони зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття.

Одним зі способів виконання батьками такого обов'язку є утримання дитини за допомогою аліментів. Небажання батька матеріально забезпечувати своєю дитину – досить поширене явище. Адже, за словами

юристів, нині майже 800 тисяч українців платять аліменти примусово. У 99% випадків суд признає платником аліментів саме чоловіка. За даними Міністерства юстиції, 10 тисяч українських чоловіків є злісними неплатниками аліментів. Нині продовжується тенденція збільшення їх кількості. Матеріально діти часто залишаються незахищеними. Дитина може бути позбавлена невід'ємного права, а саме забезпечення мінімально необхідними благами, що потрібні для її життя та виховання.

Отже, суспільство потребує більшого захисту державою прав дітей на аліменти, їх своєчасну виплату. Саме тому порівняльна характеристика розміру аліментів на дитину і відповідальності за їх несплату в Україні та за кордоном актуальна.

Питанню виплати аліментів на дитину присвятили свої роботи закордонні та вітчизняні правознавці, а саме: А. Петриченко, В. Онищенко, А. Семенова, Д. Седлов та ін.

Метою статті є дослідження особливостей, аналіз проблем та рекомендації щодо їх уникнення і разі несплати коштів на утримання дитини.

У ст. 51 Конституції України зазначено, що батьки зобов'язані утримувати дітей до їхнього повноліття [1]. Відповідно до ст. 180 Сімейного кодексу України, батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття [2]. Обов'язок утримувати дитину є рівною мірою обов'язком матері та батька. У разі проживання одного з батьків дитини окремо від неї він або вона повиненні брати участь в утриманні дитини у грошовій чи натуральній формі.

Сплата аліментів є одним із видів утримання дитини.

Аліменти – це частка доходу матері або батька, яка щомісячно сплачується добровільно або примусово за рішенням суду одним із батьків на користь іншого для утримання дитини або кількох дітей у грошовій чи натуральній формі [3].

З кожним роком неупинно зростає кількість розірвань шлюбів. Як би не було прикро, але завжди знаходяться батьки, які недбайливо ставилися до обов'язку з утримання своїх дітей, намагаючись уникнути надання дітям фінансової підтримки.

Сотні тисяч дітей в Україні проживають за рахунок аліментів, які виплачують ті з батьків, хто з ними не проживає. Але в даній сфері існує багато проблем, які спричинені недобросовісною сплатою аліментів і витрачанням цих коштів, а також деякими прогалинами законодавства.

Сьогодні законодавство України у сфері виплати аліментів перебуває на етапі реформування. У 2018 р. ухвалено пакет нормативно-правових актів #ЧужихДітейНеБуває, відповідно до якого внесені зміни щодо осіб, які не виплачують аліменти. За результатами його дії у 2018 р. боржники сплатили чотири мільярди шістьсот мільйонів гривень аліментів на користь п'ятисот п'ятдесяти п'яти тисяч дітей та майже п'ятдесят тисяч документів відкликано через відсутність претензій до боржника [4]. Внесено низку змін до законодавства України в даній сфері, але тих заходів, які в останні роки вживає держава щодо стягнення заборгованості з аліментів, недостатньо для повноцінного врегулювання порушеного питання. Для подальшого вдосконалення законодавства необхідне запозичення досвіду провідних країн.

Одним із найбільш актуальних питань для осіб, на користь яких стягуються аліменти, є їхній розмір. У результаті аналізу даних щодо заробітних плат в Україні станом на 2018 р. зазначимо, що розмір середньої заробітної плати становив 8 700 гривень, а мінімальний розмір аліментів становить менше 900 грн, незалежно від потреб дитини [5].

Законодавством Канади передбачено, що розмір аліментів становить 33,6–55% сукупного доходу сім'ї. Середня заробітна плата жителя Канади станом на кінець 2018 р. становить 4 000 канадських доларів.

У Сполучених Штатах Америки (далі – США) частка на забезпечення дітей (або одного із членів колишнього подружжя) іноді сягає 50% доходу аліментника [6].

У Великобританії аліменти виплачуються за рішенням суду до 16 років, а в разі навчання дитини – до 20 років. Розмір установлених аліментів та стан їх сплати визначає Child Support Agency. Відповідно до формули розрахунку, сума сплати становить певний відсоток від доходів одного з батьків, даний відсоток залежить від кількості дітей [7, с. 8].

У середньому в більшості європейських та американських країн розмір аліментів становить приблизно 30% від доходу того з батьків, який їх сплачує.

Законодавство Німеччини передбачає, що мінімальний розмір аліментів на дитину за доходу платника аліментів до 1 500 євро становить: для дітей віком до 6 років – від 317 до 328 євро, віком від 6 до 11 років – 376 євро, віком від 12 до 17 років – 440 євро, а для дорослих дітей – 504 євро.

У Латвії розмір аліментів на кожну дитину з народження до 7 років становить 23% від суми мінімальної заробітної плати, або 98,90 євро на місяць. Для дітей від 7 до 18 років та для повнолітніх дітей до 21 року, які продовжують навчання, розмір виплат становить 27,5% від розміру мінімальної заробітної плати, або 118,25 євро на місяць [6].

Відповідно до чинного законодавства України, розмір аліментів повинен бути достатнім для забезпечення розвитку дитини, тому у 2018 р. внесені зміни до Сімейного кодексу України, відповідно до яких мінімальний гарантований розмір аліментів був збільшений із 30% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку до 50%. Станом на 1 січня 2019 р. прожитковий мінімум для дітей віком до 6 років становить 1 626 гривень, а для дітей віком від 6 до 18 років – 2 027 гривень [8]. Відповідно до цього мінімальний гарантований розмір аліментів в Україні становить 813 гривень для дітей до 6 років та 1 013,5 гривень для дітей від 6 до 18 років. Аліменти призначаються на кожну дитину окремо.

Боротьба з неплатниками аліментів щодо їх сплати в низці американських, європейських країн передбачає значно суворіші механізми відповідальності недобросовісних батьків, ніж в Україні.

У Великобританії передбачається кримінальна відповідальність за злісне невиконання боржником судового рішення про виплату аліментів. За виплату аліментів не в повному обсязі чи відмову від виплати передбачається наказ про арешт боржника на певний термін або до виконання первісного судового рішення. За злісне невиконання судових приписів, наявність заборгованості з аліментів зобов'язанням передбачається відповідальність у вигляді позбавлення волі строком до 15 місяців. Особи, які не виплачують аліменти навіть після рішення суду про відповідальність за їх невиконання, розцінюються як особи, що не поважають закон [9].

США має найбільш суворе законодавство у сфері покарань неплатниками аліментів. Злісні неплатники аліментів можуть бути притягнені до покарання у вигляді позбавлення волі строком до 6 місяців, а в разі вчинення правопорушення повторно – строком до 2 років; штрафи за таке правопорушення не передбачаються. Крім того, якщо батько самостійно вирішив покинути родину, то він зобов'язується утримувати не тільки дітей, але й колишню дружину. Цікавим фактом є те, що в деяких штатах батькам, які є злісними неплатниками аліментів, можуть блокувати автомобілі (батькам дівчат рожевими блокаторами, а батькам хлопчиків – синіми) [10, с. 2].

У Канаді злісних неплатників аліментів можуть позбавити водійських посвідчень, ліцензії на ловлю риби чи полювання. Державні органи можуть оприлюднювати фотографії неплатників у мережі інтернет. Для злісних неплатників передбачена відповідальність строком до 6 місяців [9].

У Німеччині за ухилення від обов'язку сплати аліментів передбачається відповідальність у вигляді примусових

робіт, конфіскації та продажу майна боржника на користь дитини або тюремного ув'язнення строком до 3 років [6].

У Латвії діє закон, відповідно до якого ті батьки, за кого мінімальні аліменти платить держава, позбавляються водійського посвідчення. Отже, якщо один із батьків не справляється зі своїм батьківським обов'язком, то за нього його виконує держава, але згодом стягує суму аліментів із боржника [11].

Якщо платник не виплачує аліменти й вини державних виконавців немає, то для таких випадків в Україні передбачено два види відповідальності за невиконання аліментів: адміністративна та кримінальна.

Адміністративна відповідальність настає відповідно до ст. 183–1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), коли сукупний розмір заборгованості перевищує суму відповідних платежів за 6 місяців із дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання для здорових дітей та в разі заборгованості за 3 місяці для дітей, які мають проблеми зі здоров'ям, передбачені у ст. 183–1 КУпАП [12].

Кримінальна відповідальність за несплату аліментів настає у разі злісного ухилення від сплати коштів на утримання дітей відповідно до ст. 164 Кримінального кодексу (далі – КК) України. Поняття злісності належить до оціночних категорій та має бути визначено в кожному конкретному випадку [13].

Щодо осіб, які більше 6 місяців не сплачують аліменти, виконавчою службою може бути винесено постанову про застосування до боржника одного з таких тимчасових обмежень:

- 1) щодо права виїзду за межі України;
- 2) щодо права керування транспортними засобами;
- 3) щодо права користування вогнепальною зброєю, мисливською, пневматичною та іншими видами зброї, передбаченими законодавством;
- 4) щодо права на полювання.

Дані обмеження застосовуються в повному обсязі до моменту погашення заборгованості. Але є випадки, коли до боржника можуть не застосовуватись обмеження щодо керування транспортним засобом:

- 1) якщо водіння транспортним засобом є основним джерелом доходу боржника;
- 2) якщо керування транспортним засобом відбувається у зв'язку з інвалідністю або перебуванням на утриманні особи з інвалідністю 1 або 2 групи;
- 3) якщо особа проходить строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період або якщо боржник проходить військову службу та виконує бойові завдання військової служби в бойовій обстановці чи в районі проведення антитерористичної операції;
- 4) у разі розстрочення або відстрочення сплати заборгованості за аліментами встановленим законодавством порядком [14].

Якщо сукупний розмір заборгованості буде перевищувати розмір платежів за 6 місяців, то державний виконавець зможе ухвалити одразу чотири постанови й обмежити одразу в кількох правах боржника, який не сплачує аліменти [15].

Отже, проаналізувавши законодавство України та провідних країн світу, можна дійти таких висновків:

1. Українське законодавство потребує подальшого вдосконалення щодо мінімального гарантованого розміру аліментів. Адже сучасна сума даної виплати не може повною мірою забезпечити дитині гідний рівень життя.
2. Проаналізувавши рівень відповідальності неплатників аліментів закордонних країн, зазначимо, що рівень відповідальності українських батьків менший, ніж відповідальність, встановлена іноземним законодавством. Боржникам потрібно звернути увагу на те, що покарання батьків за несплату аліментів – не зневаження їхніх прав, а відповідальність за порушення ними прав дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#n914>.
3. Порядок нарахування та мінімальний розмір аліментів у 2018 р. Управління державної виконавчої служби : веб-сайт. URL: https://krjust.gov.ua/news/ID_poryadok-narahuvannya-ta-minimalnii-rozmir-alimentiv-v-2018-roci.html.
4. Петренко П. Яким є порядок стягнення аліментів. *Головне управління юстиції у Київській області* : веб-сайт. URL: <https://kyivobljust.gov.ua/news/direction/yakim-e-poryadok-styagnennya-alimentiv-konsultue-ministr-yustitsii-ukraini-pavlo-petrenko>.
5. Онищенко В. Аліменти 2019. Головбух : веб-сайт. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/7387-alimenti-po-novomu-zmni-z-serpnya-2018-roku>.
6. Зарубіжний досвід боротьби з неплатниками аліментів та законопроект 8296. *Міністерство юстиції України* : веб-сайт. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/minyust-predstaviv-infografiku-pro-osoblivosti-vidpovidalnosti-neplatnikiv-alimentiv-v-zarubijnih-krainah>.
7. Child maintenance: how would the British public calculate what the State should require parents to pay? London : Nuffield Foundation, 2015. 38 с.
8. Про Державний бюджет України на 2019 р. : Закон України від 23 листопада 2018 р. № 2629–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19#n26>.
9. Як у світі карають злісних неплатників аліментів. *Obozrevatel* : веб-сайт. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/law/yak-v-sviti-karayut-zlisnih-neplatnikiv-alimentiv.html>.
10. Семенова А., Седлов Д., Нараевская К. Алиментарная жадность. В России катастрофически растет число злостных неплательщиков алиментов. *Новые известия*. 2007.
11. У Латвії неплатників аліментів будуть позбавляти водійських прав. *LB.ua* : веб-сайт. URL: https://ukr.lb.ua/world/2016/12/01/352342_latvii_neplatnikiv_alimentiv.html.
12. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 грудня 1984 р. № 8073–X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n4071/>.
13. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1091>.
14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання : Закон України від 3 липня 2018 р. № 2475–VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2475-19>.
15. Відповідальність за несплату аліментів. *BK Partners* : веб-сайт. URL: <https://legalaid.ua/ua/article/vidpovidalnist-za-nesplatu-alimentiv/>.